

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av läs- och skrivunder-
visningen inom ämnena svenska/svenska som
andraspråk i årskurserna 4-6 vid Bränningsko-
lan i Habo kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om skolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför under 2015 en kvalitetsgranskning av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk i årskurserna 4-6. Granskningen av undervisningen vid Bränningseskolan i Habo kommun ingår i detta projekt.

Bränningseskolan besöktes den 6 – 8 oktober 2015. Ansvariga inspektörer har varit Mirzet Tursunovic och Sven-Olof Lundin. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk genomförs i 35 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet, redovisas de samlade resultaten. För de skolor som ingått i granskningen ger detta en referensram och möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor.

Bakgrundsuppgifter om Bränningseskolan

Bränningseskolan är en kommunal grundskola¹, belägen i samhället Bränninge i Habo kommun. Utbildningen vid skolenheten omfattar förskoleklass och årskurserna 1 – 6 samt fritidshem.

Enligt Skolverket fanns det läsåret 2014/15, per den 15 oktober, sammanlagt 164 elever inskrivna vid skolenheten. Rektorn uppger att det vid granskningstillfället finns 81 elever i årskurserna 4 – 6 med en klass i respektive årskurs; 28 elever i årskurs 4 respektive årskurs 5 samt 25 elever i årskurs 6.

¹ Tidigare har Bränningseskolan varit en F-5 skola. Från och med förra läsåret (2013/2014) finns det även årskurs 6 vid skolenheten. Detta gör att resultat på nationella prov i årskurs 6 inte finns redovisade i skolblad avseende Bränningseskolan för läsåret 2014/15.

Två lärare undervisar i ämnena svenska och svenska som andraspråk i årskurserna 4 – 6. Båda lärarna är förstelärare med inriktning på ämnet svenska. Lärarna är organiserade i arbetslag med regelbundna arbetslagsmöten; ett arbetslag med lärare och fritidspedagoger i årskurserna 4 – 6. Därutöver träffas lärarna ämnesvis i olika ämneskonferenser, med varierande omfattning över tid. Skolan har egen läs- och skrivutvecklare för ämnet svenska och det finns även sådan kompetens i kommunen som skolan också har tillgång till.

Vid skolenheten pågår ett aktivt arbete kring läs- och skrivundervisning som leds av förstelärarna. Den ena förstäläraren är också handledare i "Läslýftet" medan den andre har fått i uppdrag att utveckla skolbiblioteket. Enligt intervjuer med lärarna och rektorn har skolans lärare i svenska under senare år inte deltagit i några insatser för kompetensutveckling gällande läs- och skrivundervisning. Enligt rektorn deltar skolans lärare detta läsår i "Läslýftet".

Vid nationella provet läsåret 2013/14 för årskurs 3 i ämnet svenska² nådde en högre andel av Bränningskolans elever kravnivåerna i de delprov som gäller berättande text (96 % jämfört med 94 % som var snittet för riket) och enskilt textsamtal (98 % jämfört med 97 % för riket). När det gäller övriga delprov nådde Bränningskolans elever i årskurs 3 lägre resultat vid motsvarande jämförelse. Detta gäller i synnerhet delprovet berättande text där 57 procent av skolans elever nått kravnivån jämfört med 90 procent som gäller för riket.

Resultat

1. Görs syfte och mål med valt textinnehåll och arbetssätt tydligt för eleverna?

Här undersöks om läraren tar reda på elevernas behov, intresse, bakgrund och erfarenheter. Vidare om läraren motiverar eleverna, så att de förstår varför de ska arbeta med den aktuella texten eller skrivövningen. Här granskas också om läraren tydliggör för eleverna vad de ska lära sig och hur de ska arbeta för att nå målen.

Enligt skollagen ska hänsyn tas till elevers olika behov i utbildningen.³ Alla barn ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.⁴ Enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 11) ska läraren ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.⁵

² Fyra delprov berör läsning och tre delprov berör skrivning.

³ 1 kap. 4 § andra stycket skollagen.

⁴ 3 kap. 3 § skollagen.

⁵ Lgr 11, avsnitt 2.2.

Skolverket betonar att lärandet stimuleras och underlättas av att innehållet i texterna engagerar och kopplar till elevernas erfarenheter.⁶

Forskning visar att om läraren formulerar tydliga mål på kort och lång sikt som eleverna förstår och accepterar så ökar elevernas lärande.⁷

Under elevintervjuerna framkommer att samtliga elever anser att det är "jätte-viktigt" att kunna läsa och skriva – "det är självklart" och "i nästan alla jobb måste man kunna läsa och skriva" säger många elever. Dessutom berättar eleverna att arbetsuppgifterna relaterade till läs- och skrivövningar i ämnen svenska och svenska som andraspråk är intressanta, "ja, faktiskt", som en elev säger. Även i de fall, beskrivna av en annan elev, "när man är ganska nyvaken och hänger inte med, då försöker läraren att få oss att vakna till". Vissa av eleverna påtalar att arbetsuppgifter upplevs som mer intressanta om de ligger nära egna intresseområden.

Enligt eleverna får de själva bestämma vad de ska arbeta med på ett sådant sätt att läraren bestämmer ramen och inriktningen på arbetsuppgifterna, till exempel att eleverna ska arbeta med insändare eller berättelse. Eleverna ges sedan möjlighet till att bestämma vad insändaren eller berättelsen ska handla om. Som en elev beskriver: "Läraren bestämmer vad vi ska skriva för typ av text, men sedan får vi själva bestämma vad vi vill skriva när vi gör det." Även lärarna berättar att de bestämmer form (exempelvis berättelse, faktatext eller insändare) och att eleverna kan välja visst innehåll inom ramen för den av läraren bestämda formen. Det är, enligt lärarna, lättare för eleverna om de får skriva om något som de vill för det är, som en lärare säger, "inte viktigt vad de skriver om utan hur de skriver".

När frågan ställs i elevintervjuer om de vet vad de ska lära sig genom att exempelvis använda sig av de olika texttyperna svarar eleverna i en intervjugrupp samfällt "nej". Vidare menar de att de bara får veta att de ska arbeta med en viss typ av text "för att det står i läroplanen och för att vi ska få bra betyg". Sedan tillägger de att när de börjar ett nytt område brukar läraren visa dels vad som står i läroplanen dels hur kunskapskraven ser ut. Överlag menar eleverna att deras lärare känner dem väl och försöker anpassa arbetsuppgifterna utifrån ele-

⁶ Skolverket (2010). *Texters, textuppgifters och undervisningens betydelse för elevers läsförståelse. Fördjupad analys av PIRLS 2006*. Skolverkets aktuella analyser. Stockholm: Fritzes. Skolverket (2012). *PIRLS 2011. Rapport 381*.

⁷ Håkansson, J.; Sundberg D. Utmärkt undervisning – Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning.

vernas intressen. Nästan alla elever vid Bränningseskolan svarar i granskningens enkät⁸ att det antingen "stämmer helt och hållet" eller "stämmer ganska bra" på frågan om "min lärare i svenska brukar förklara vad vi ska lära oss".

Under enstaka av de observerade lektionerna framkommer att det för vissa elever är ganska otydligt varför de ska arbeta med de olika arbetsuppgifterna på lektionerna. Det är inte heller tydligt vilka förmågor de därigenom ska utveckla.

Det framgår under lektionsobservationer att det är vanligt att alla elever förväntas göra samma arbetsuppgifter och inom ramen för detta kan eleverna bestämma hur en arbetsuppgift ska utföras. Till exempel gäller detta för en observerad lektion i halvklass där eleverna ska skriva en instruerande text. Detta efter att de tillsammans med läraren ha läst två olika instruerande texter och även fått besvara ett par frågor knutna till dessa. Lektionsobservationer visar trots allt att lärarna inte alltid lyckas att fånga alla elevers intresse. Mål, förmågor, centralt innehåll och kunskapskrav berörs under några av de observerade lektionerna.

Det varierar hur lärarna synliggör, för eleverna, syftet och målet med lektionerna. Lektionsobservationer visar att lärarna ibland refererar till allmänna förmågor som eleverna ska utveckla, exempelvis begreppsförståelse, kommunikation, information och analys. Alla observerade lektioner har någon form av inledning som sätter in lektionen i ett sammanhang och knyter an till föregående och kommande lektioner. På en lektion, där eleverna ska skriva en beskrivande text om renar, kopplar läraren uppgiften till elevernas tidigare erfarenheter, exempelvis till vissa elevers resor i områden där renar kan påträffas. Inramningen och anknytning till elevernas erfarenheter på en del av en annan lektion består i att eleverna arbetar med så kallad *Grej of the day* (Göta kanal för tillfället). Den aktuella uppgiften relateras också till moment som eleverna gått igenom på lektionerna i SO. Ibland är det läraren och ibland eleverna som initierar vad det är som eleverna ska arbeta med när de har *Grej of the day* på schemat.

Det är enligt lärarna en stor fördel om man undervisar i flera ämnen och att man därigenom kan arbeta tematiskt inom svenska och andra ämnen. Lärarna efterlyser ännu mer lärarsamverkan vid planeringen och genomförandet av lektionerna i svenska. Det är något som också framförts till skolans rektor som menar att det redan finns "möjlighet till lärarsamverkan" men att det kan utvecklas ännu mer.

⁸ Cirka 2 300 elever vid 35 skolor som ingår i granskningen besvarade enkäten. Antalet elever vid Bränningseskolan som besvarade enkätens olika frågor varierade mellan 76 och 79 elever av sammanlagt 81 elever i de aktuella årskurserna.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna vid Bränninge-skolan i ganska hög grad gör syfte och mål med valt textinnehåll och arbetssätt tydligt för eleverna.

Granskningen visar att lärarna försöker skapa motivation inför olika arbetsuppgifter, bland annat genom att ge möjlighet för eleverna att anknyta till sina intressen och erfarenheter. Granskningen visar vidare att lärarna oftast försöker förklara för eleverna vad och hur de ska göra samt vad de ska träna på. Däremot varierar det hur mål och syfte tydliggörs för eleverna. Det är något som begränsar eleverna möjligheter att förstå sambandet mellan arbetsuppgifter och de förmågor som ska utvecklas.

2. Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?

2.1 Får eleverna lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna?

Här undersöks om eleverna får lära sig att läsa och förstå olika typer av texter, använda olika angreppssätt utifrån vilket syfte de läser en text, reflektera över texter, urskilja budskap i texter samt sätta texter i relation till tidigare erfarenheter och kunskaper.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att förstå det de läser.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.⁹

Enligt kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften.

Forskning visar att det är betydelsefullt att eleverna får stöd genom samtal om texternas innehåll för att kunna utveckla läs- och skrivstrategier.¹⁰

Olika texter

Intervjuer med såväl lärarna som eleverna samt enkätresultaten visar att eleverna på lektionerna i svenska och svenska som andraspråk läser olika texter;

⁹ 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen.

¹⁰ Skolverket "Nya språket lyfter" kapitel "Vad säger forskning" sid 15.

skönlitteratur såsom berättelser, dikter, noveller, skrönor, argumenterande texter och faktatexter, tidningsartiklar samt insändare. Vid både elevintervjuerna och lärarintervjun framkommer att lärarna förklarar vad som är typiskt för olika typer av texter som eleverna läser, både vad gäller innehåll och form.

Vissa av de observerade lektionerna innehåller uppgifter relaterade till läsning och bearbetning av olika texttyper. Bearbetningen sker i olika elevkonstellationer (enskilt, i par, i halv- respektive helklass) under lärarens aktiva ledning. Under de genomförda intervjuerna framkommer att samma slags texter (t.ex. om Göta kanal) som bearbetas på lektionerna i svenska också används inom andra ämnen (SO, i det här fallet). Lärarna arbetar således med att integrera ämnet svenska med andra ämnen, något som även eleverna uppskattar.

Under samtliga genomförda intervjuer framkommer att skolans bibliotek är ett av eleverna uppskattat ställe som de söker sig till för att skaffa nya böcker. Skolans bibliotek beskrivs av samtliga intervjuade som en resurs som frekvent används i syfte att främja elevernas läsning. Skolan är även väl utrustad med digitala verktyg. Sådana återfinns även i samtliga besökta undervisningsrum. Dessutom har alla elever i de aktuella kurserna försetts med egen läsplatta som använts under flera av de observerade lektionerna.

Lässtrategier

Under elevintervjuerna framkommer att vissa begrepp för olika lässtrategier, som översiktsläsning och djupläsning, är kända för eleverna. Enligt eleverna och lärarna läser eleverna olika texter på olika sätt beroende på vad syftet med läsningen är. Vidare framkommer det under intervjuerna att man har på skolan inom ämnet svenska sedan flera år arbetat med konceptet "En läsande klass"¹¹. Det arbetar man med i hela skolan, enligt lärarna, "från ettan till sexan". Eleverna är bekanta med rollfigurerna som används i det konceptet. En elev i en högre årskurs berättar att dessa strategier mer eller mindre har blivit automatiserade: *"Det sitter lappar med de här olika figurerna på väggarna i klassrummet men det är nog inget vi tänker på när vi läser. Man kollar inte efter ord och tänker att nu är det en cowboy."* Även eleverna i de lägre årskurserna är bekanta med lässtrategierna och menar att de används för att bättre förstå de texter som de läser. En elev berättar: *"Vi började i tvåan och sedan hade vi dem jättemycket i trean, men nu är det inte så ofta längre. De hjälper oss att sammanfatta texter och leta olika svåra ord."*

¹¹ Se www.enlasandeklass.se. Strategin "detektiven" handlar om att reda ut oklarheter, nya ord och uttryck. "Spågumman" handlar om att kunna förutspå och ställa hypoteser om texten med hjälp av exempelvis bildtexter och rubriker. "Cowboyn" handlar om att sammanfatta det viktigaste i texten. "Reportern" handlar om att ställa frågor om texten, både det som är uttalat och det som är outtalat. "Konstnären" handlar om att lära sig skapa inre bilder utifrån texten.

Eleverna berättar i intervjuerna att lärarna förbereder dem på olika sätt innan de börjar läsa en text. Det kan ske genom att läsa en snarlik text, att gå igenom ord och begrepp i den aktuella texten samt att skriva upp dem på tavlan. Vidare berättar eleverna att de i samband med läsningen av en text får instuderingsfrågor som, enligt eleverna, hjälper dem att bättre förstå det de läser samt att fundera över vad det är som de vill få reda på under sin läsning av en viss text. Sådana instuderingsfrågor kan diskuteras i helklass, efter att ha förberetts i par, men det vanliga är att de frågorna både förbereds och diskuteras i parkonstellationer.

Eleverna uppger dessutom att lärarna brukar uppmana dem till att hjälpa varandra med svåra ord när de läser en ny text. En elev berättar: *"Kommer det svåra ord i texten brukar vi stanna upp och prata om det."* Det förekommer också, enligt eleverna, att läraren visar en film som handlar om samma tema som de senare ska läsa om. Så var det exempelvis när eleverna såg en film om att man *"inte ska lita på allt som man läser i sociala medier"*.

Resultaten från granskningens enkät visar att eleverna vid Bränningseskolan, när de läst en text, får bearbeta den på olika sätt. De vanligaste sätten är att *"prata om texten i klassen"*, *"prata om texten i mindre grupper eller två och två"*. I något mindre utsträckning brukar eleverna *"skriva svar på frågor om texten"* samt *"skriva om texten"*.

Under de observerade lektionerna får eleverna möjligheter att tillsammans med läraren samtala om den lästa texten i syfte att fördjupa förståelsen. Under en lektion får eleverna läsa en gemensam text med hjälp av ett antal lässtrategier (frågor till texten). Läraren går runt och samtalar med eleverna som i par hjälps åt med att besvara frågorna. Läsuppgiften handlar om en instruerande text som eleverna sedan ska fortsätta arbeta med och skriva egna instruerande texter inom ett valfritt område.

Under en annan läslektion inleder läraren med att låta eleverna beskriva hur en faktatext brukar vara uppbyggd. Sedan läses texten om renar högt i helklass och eleverna letar sedan efter ämnesspecifika ord. *"Vilken lässtrategi ska man använda för att leta reda på dessa ämnesspecifika ord?"*, frågar läraren. *"Detektiven!"*, svarar eleverna och börjar identifiera sådana ord. Därefter leder läraren ett gemensamt samtal utifrån frågor som fångar elevernas förståelse för texten. Bland annat ämnesspecifika ord tas upp och förklaras (exempelvis, renhjord, mankhöjd). Under ytterligare en läslektion, med en annan grupp elever, ska eleverna träna på att läsa en faktatext. Lämplig lässtrategi (*detektiven*) bestäms i gruppen samt hur den ska användas.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen vid Bränningeskolan i hög grad innebär att eleverna får lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap, både det uttalade och sådant som står mellan raderna.

Granskningen visar att eleverna får möta olika typer av texter i undervisningen i svenska och svenska som andraspråk och att de får lära sig olika lässtrategier kopplade till syftet med läsningen. Granskningen visar vidare att det aktiva lärarstödet är utvecklat, till exempel genom att strukturerade textsamtal i hög grad används för att hjälpa eleverna till fördjupad läsförståelse.

2.2 Får eleverna lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter med anpassning utifrån deras typiska uppbyggnad och språkliga drag?

Här undersöks om eleverna får lära sig vad som är typiskt för **olika** texter, att skriva **olika** typer av producerande texter och om de får lära sig hur man bygger upp en text beroende på syfte och sammanhang. Vidare granskas också om eleverna får lära sig att bearbeta de texter de skriver.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att utveckla sitt skrivande.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.¹²

Enligt kursplanerna ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang.

Forskning visar att elevernas skrivutveckling gynnas av att eleverna får skriva och kommunicera egna texter och av att de får undervisning om skrivande.¹³

Olika texter

Under intervjuerna framkommer att eleverna på lektionerna får producera olika slags texter; berättelser, bokrecensioner, sagor, faktatexter, insändare och argumentationstexter. Elevernas svar i granskningens enkät visar att de på lektionerna i svenska brukar träna på att skriva berättande texter (exempelvis sagor, dikter) och faktatexter. Webbtexter (bloggar, twitter, facebook) förekommer men i betydligt mindre utsträckning än berättande texter och faktatexter.

¹² 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen.

¹³ Skolinspektionens kunskapsöversikt inför projektet www.skolinspektionen.se

Eleverna uttrycker en förhoppning under intervjuerna att de nu, efter att alla elever vid skolan har fått egna läsplattor, *"kanske det blir lite mer"* webbtexter.

Lärarna uppger att i en målstyrd skola är det styrt vilka texttyper eleverna ska arbeta med samtidigt som de menar att de inte hinner med alla de sex olika texttyperna på ett läsår. Fokus brukar ligga på olika texttyper i de olika årskurserna. Så har de exempelvis i årskurs 5 arbetat med återberättande texter och ofta använt den lokala tidningen men även rikstidningar. Även eleverna berättar att de brukar *"ta de olika texttyperna en i taget"*.

Både eleverna och lärarna ger i intervjuerna ett flertal exempel på hur lärarna arbetar för att skapa förståelse för vad som är typiskt för olika slags texter. Så säger en elev att det både är *"innehållet och strukturen"* som skiljer olika texttyper åt. Vidare berättar eleverna att faktatexter brukar innehålla många ämnesspecifika ord och att man i berättelser har genreord.

Eleverna berättar att de alltid i början av en skrivuppgift vet vem som ska vara mottagare av texten. Ibland är det en kamrat som är mottagare och oftast är det läraren. Det händer också att eleverna tillsammans med sin lärare bestämmer att lägga ut sina producerade texter på Instagram så att även deras föräldrar har tillgång till texterna. *"Vi har en Instagramgrupp i klassen"*, förklarar en av eleverna.

Skrivstrategier

Under en observerad skrivlektion övar eleverna att skriva instruerande texter. Eleverna själva får välja vad de ska skriva om. Syftet med lektionen är att eleverna ska fördjupa sina kunskaper i genren instruerande text, hur den är uppbyggd. Lektionen ingår i en serie av lektioner och eleverna ska fortsätta med uppgiften under kommande vecka. Som förberedelse inför skrivövningen får eleverna läsa två olika texter som läraren förser dem med. Till texterna får eleverna ett par instuderingsfrågor. Därefter får eleverna i par genom strukturerade samtal diskutera sin plan för berättelse medan läraren går runt i klassrummet och hjälper eleverna.

Under en annan skrivlektion är läraren noga med att påpeka att eleverna inte måste skriva en instruktion om något som de andra eleverna inte kan något om. Detta eftersom syftet med övningen bara är att eleverna ska träna på att skriva en instruerande text. Även här bereds eleverna tillfällen att i par och under lärarens aktiva stöd få samtala om den planerade skrivuppgiften. Under tiden eleverna arbetar med uppgiften går läraren runt och pratar med eleverna, kollar att de har förstått och hjälper dem framåt i deras skrivande.

Det framkommer både under lektionsobservationer och under intervjuer att det är vanligt att läraren eller eleverna läser en snarlik text innan eleverna sedan börjar med en skrivuppgift. Det är också vanligt att läraren skriver på tavlan eller visar på smartboard vilka delar som ska vara med i en texttyp som eleverna

för tillfället arbetar med. En av eleverna berättar att deras lärare brukar *"skriva ner på tavlan eller i paddan vad som ska vara med"*, något som övriga elever instämmer i.

På frågan hur läraren hjälper eleverna under skrivandets gång svarar eleverna i en intervjugrupp att läraren både förklarar och visar hur texten ska se ut. Det händer också, enligt eleverna, att läraren både visar en text samt berättar för eleverna hur och på vilka grunder texten betygsatts så att eleverna därigenom får en uppfattning på de kravnivåer som ställs på olika typer av inlämningsuppgifter. Eleverna i samma intervjugrupp berättar vidare att eleverna hjälper varandra, något som lärarna brukar uppmana dem till att göra. Eleverna uppger att de får tydliga instruktioner hur en sådan kamratrespons ska se ut, vilka moment man ska titta på och hur man ska framföra konstruktiva förbättringsförslag. På frågan om de utvecklar sitt skrivande genom att ge varandra respons svarar eleverna samfällt: *"Ja, det tycker vi att vi gör."* När eleverna känner sig klara med texten lämnas den in till läraren som oftast skriftligen kommenterar inlämningsuppgiften. I kommentarerna kan exempelvis stå *"Bra jobbat. Nästa gång kan du skriva lite längre"*. Efter att eleverna får tillbaka texten sätts den in i elevens pärm.

Eleverna i två övriga intervjugrupper beskriver på ett snarlikt sätt hur deras lärare brukar hjälpa dem i deras skrivande, bland annat genom sina kommentarer på elevernas inlämningsarbeten. En elev förklarar: *"Vi tror att vi blir bättre skribenter med hjälp av lärarens kommentarer."* En annan elev uppskattar att läraren *"peppar eleverna om det går dåligt, hon ger tips så att man kan komma vidare"*. Dessutom berättar eleverna att läraren ger förslag på vad eleverna ska skriva om. Läraren skriver upp på tavlan i vilken ordning man ska skriva olika saker. Läraren hjälper också eleverna med hur man stavar. Även här berättar eleverna att de hjälper varandra med exempelvis svåra ord eller med något annat som kompisen inte förstår.

På frågan i granskningens enkät, vad eleverna brukar göra efter att ha skrivit en text i svenska, svarar nästan alla elever vid Bränningseskolan att läraren brukar läsa deras text och förklara vad som kan bli bättre. Det är dock något lägre andel av skolans elever som svarar att de brukar läsa varandras texter och ge förslag på hur texten kan bli bättre.

Av intervjun med lärarna framgår att merparten av svensklektioner innehåller både läs- och skrivundervisning. När det gäller skrivundervisningen inleds passet oftast, enligt lärarna, med att *"läsa texter först för att eleverna ska få se olika exempel"*. Innan eleverna väljer vad de ska skriva om, använder lärarna modeller för att visa eleverna hur en skrivuppgift kan se ut och för att ge eleverna mallar och strukturer som stöd för deras skrivande. Tankekartor används också i skrivundervisningen. Lärarna ger exempel på när elever skriver texter till olika tilltänkta mottagare. Exempelvis när eleverna får i uppgift att skriva om

att de blivit bestulna på en cykel, mottagaren var dels polisen dels en kompis. När en text är klar får eleverna återkoppling av läraren både muntligt och oftast även skriftligt.

Enligt lärarna hjälper de eleverna på olika sätt med bearbetning av texter under skrivandet. Det är genom att ta upp snarlika texter och att skapa utrymme för strukturerade samtal under skrivandet. Lärarna har också arbetat med *two stars and a wish* men föredrar att tillsammans med eleverna diskutera "*vad som är bra med en text och vad som kan utvecklas*". Lärarna säger att det är "*jättesvårt med kamratrespons*", något som de ändå arbetar med. Under lärarintervjun framkommer att lärarna försöker förbereda eleverna för kamratrespons genom att tydligt gå igenom i förväg vad eleverna ska titta på.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna vid Bränningeskolan i hög grad får lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter beroende på syfte och sammanhang.

Granskningen visar att eleverna får ett aktivt lärarstöd med att utveckla sitt skrivande. Lärarna ger eleverna verktyg som hjälper dem att utveckla och bearbeta texterna som de skriver. Dessutom låter lärarna eleverna träna att samtala om egna och andras skrivna texter i form av strukturerade textsamtal både under och efter skrivandet. Även kamratrespons är ett etablerat arbetssätt som hjälper eleverna i deras skrivande.

3. Utmanar och vidgar undervisningen elevernas intresse för läsning och skrivning?

Här undersöks om läraren följer upp hur varje elevs intresse för läsning och skrivning utvecklas och tillsammans med eleverna utvärderar undervisningen. Vidare om läraren utgår från detta för att säkerställa att läs- och skrivundervisningen inriktas mot en tydlig progression i varje elevs lärande. Här undersöks också om eleverna (i intervjuer och enkät) uppger att deras intresse för läsning och skrivning ökar.

Enligt kursplanerna ska undervisningen i svenska och svenska som andraspråk stimulera elevernas intresse för att skriva och läsa.

Skolverket visar i en rapport att de elever som tycker om att läsa har ett bättre läsprovsresultat än elever som inte tycker om att läsa.¹⁴

¹⁴ Skolverket (2012). *PIRLS 2011 – Läsformågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. Stockholm.

På frågan om läraren frågar eleverna vad de tycker om undervisningen menar eleverna i en intervjugrupp att vissa lärare – dock inte deras lärare i svenska, brukar ge eleverna en enkät för att få en uppfattning om vad eleverna tycker om undervisningen. Eleverna i andra intervjugrupper uppger emellertid att det händer att deras lärare i svenska frågar eleverna vad de tycker om undervisningen. De tycker dessutom att det är i sin ordning att framföra sin eventuella kritik gällande lärarens undervisning: *"Det skulle vara okej att tala om för läraren efter en lektion att lektionen inte var så bra."*

Enkätsvaren visar att en lägre andel elever vid Bränningseskolan (45 %) än den totala andelen svarande (56 %) i granskningens enkät svarar positivt på frågan om deras lärare brukar fråga eleverna om vad de tycker om undervisningen i ämnet. I granskningens enkät instämmer de flesta elever som besvarat enkät i påståendet att läraren i svenska *"är bra på att göra skolarbetet intressant"*. Eleverna vid skolan svarar också i stor utsträckning i enkäten att de får lagom svåra arbetsuppgifter, vilket också bekräftas i elevintervjuer.

Under lektionsobservationer framkommer att lärarna gör en slags utvärdering efter lektionerna och efterfrågar elevernas synpunkter kring såväl lektionens form som innehåll samt i förekommande fall ställer frågor kring vad eleverna upplever att de lärt sig på lektionen.

På frågan om hur eleverna får reda på hur de kan bli bättre på att läsa och skriva och vad de kan behöva utveckla utifrån en progressionstanke berättar en av eleverna att *"man känner på sig"*. Andra elever nämner de individuella utvecklingssamtalen där läraren brukar säga *"hur vi ligger till"*, förklarar en elev. Dessutom, berättar eleverna, att lärarna på utvecklingssamtal brukar ta upp läroplanen och prata om vilka färdigheter och kunskaper eleverna förväntas uppnå i ämnet. Eleverna nämner även andra tillfällen då läraren visar hur eleverna ska kunna utveckla sina kunskaper, exempelvis vid provtillfällen och läxor där lärarna skriver vad eleverna behöver utveckla.

Såväl lärarna som rektorn menar att de har utarbetade metoder vid skolan för att följa varje elevs kunskapsutveckling. Det dokumenteras i ett webbaserat system som eleverna och vårdnadshavarna har tillgång till. Lärarna är noga med att påpeka att det är viktigt att för eleverna påtala att läsning inte bara handlar om läsning av skönlitteratur utan att eleverna gärna läser andra texter, inte minst på Internet och i andra media. Enligt lärarna görs dock inte någon uppföljning på ett systematiskt sätt av hur elevernas intresse för läsning och skrivning utvecklas på individnivå. Däremot upplever lärarna ofta att *"man kan se när man någon gång hittar något specifikt som triggar en elev, då går elever hem och läser vidare om det"*. Rektorn nämner en enkät som skolan årligen genomför med alla elever och rektorn ser det som ett tillfälle att bland annat följa upp hur elevernas intresse för läs- och skrivundervisning utvecklas.

Eleverna vid Bränningseskolan svarar i lägre utsträckning (jämfört med hur eleverna på övriga skolor besvarat frågan) positivt på frågor i granskningens enkät som handlar om undervisningen i svenska gör att de vill läsa och skriva mer. Så svarar 51 procent (jämfört med 75 %) att de vill *"läsa mer"*. Motsvarande värde för att *"skriva mer"* är 58 procent respektive 71 procent för övriga elever i granskningen. Under intervjuerna är eleverna mer positiva när frågan ställs om undervisningen i ämnet svenska bidragit till att de blir mer intresserade av att läsa och skriva. Eleverna i en intervjugrupp menar att man blir lite mer intresserad när läraren visar något intressant på lektionerna. *"Jag brukar skriva olika texter hemma"*, säger en elev, efter att något tagits upp på lektionerna i svenska. Det finns elever som uppger att de har andra ämnen som de är mer intresserade av än just svenskan men att det ändå är intressanta saker som de lär sig på lektionerna i svenska. Andra elever beskriver att de gillar ämnesövergripande inslag i svenskundervisningen, eller som en elev säger att det är bra *"när det är blandat svenska och SO"*.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att läs- och skrivundervisningen vid Bränningseskolan i ganska hög grad utmanar och vidgar elevernas intresse för läsning och skrivning.

Granskningen visar att lärarna följer upp elevernas arbete och kunskapsutveckling. Dock saknar lärarna former för uppföljning av hur varje elevs intresse för läsning och skrivning utvecklas och saknar därmed en bild av hur undervisningen bidrar till detta. Lärarna behöver dessutom, som en del av utvecklingen av undervisningen, i större utsträckning engagera eleverna i utvärderingen av undervisningen.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att granska om eleverna får en undervisning inom ämnena svenska/svenska som andraspråk som engagerar, motiverar och vidgar deras intresse för läsning och skrivning samt utvecklar deras läs- och skrivstrategier, så att tilltron till och utvecklingen av den egna språkliga och kommunikativa förmågan stärks. Projektets övergripande frågeställningar är:

- Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?
- Får eleverna ett aktivt stöd i läs- och skrivundervisningen?

Metod och material

Granskningen av undervisningen i svenska i årskurserna 4-6 innebär att inspektörerna samlar in skriftlig dokumentation samt besöker skolorna, observerar undervisningen, intervjuar lärare, rektor och elever. Skolinspektionen har också genomfört en elevenkät vid samtliga skolor som ingår i granskningen.

All information analyseras sedan för varje enskild skola och sammanställs och redovisas i ett beslut för skolan och i denna rapport.